

Tunéziában az időutazás is lehetséges

Ókori romok, középkori erődök és a modern világ lüktetése egyaránt megtalálható Észak-Afrikában (2. rész)

Cikkünk előző részében már leszögeztük, hogy Tunézia nem csak homok és kő, mint azt sokan hiszik. Útirajzunk második részét mégis Észak-Afrika egyik legnagyobb „kővárosában”, az el-jemi amfiteátrumban kezdjük, aztán betérünk a bazárok nyüzsgő világába, hogy végül a forró városi éjszakában fejezzük be barangolásunkat.

VILÁGUTAZÓ

NAGY ÁRON

Fekete füst emelkedik az égbe nyílegyenesen, mintha márványból faragott oszlop lenne. A tüzet nem látjuk, de alighanem kátrányt olvasztanak pár száz méterre tőlünk, egy építkezésen. Tunéziában, habár modern – vagy ahogy Nyugaton mondani szokás, felvilágosult – országról van szó, a családok még mindig nagyon összetartók. A többgenerációs házakon gyakran öt-tíz-tizenöt évig dolgoznak, kész szerencse, ha elkészülnek, mire a gyermekek beleszületnek. Egy héttel ezelőtt azt ígértük, hogy ma *Hannibal* és *Dido* királynő országának néhány látnivalóját mutatjuk be önöknek – utunk Észak-Afrika egyik leghatásosabb nem fejezett épületeinek, az el-jemi amfiteátrumnak a tetején kezdődik.

Thysdrus mintegy két évezrede Róma egyik leggazdagabb települése volt a mai Tunézia területén. Lakosai a birodalom különböző pontjairól érkeztek, és váltak idővel rómaiakká. A várost körbeölelő olajfaligetek a vandoroknak árnyat, az itt élőknek pompát, gazdagságot adtak. Krisztus után 230-ban ebből a vagyonból aztán hozzáláttak az antik világ egyik

legnagyobb „sportsarnokának” építéséhez. Mivel azonban még a munkálatok közben a helybeliek úgy döntöttek, kivonják magukat a császár uralma alól, Róma csapatokat küldött, s szétverte a félkész kolosszeum falai között megbúvó lázadókat. Az amfiteátrumot így sosem fejezték be, ám a ma El-Jem fölé magasodó építmény így is impozáns: 148 méter hosszú, 122 méter széles és 35 méter magas, padosrain pedig valaha 35 ezer látogató foglalhatott helyet.

Az arénán később az oszmánok is otthagyták kezük nyomát: Tunézia ősi földjén ugyanis nemcsak a karthágóiak, rómaiak, vandálok, bizánciak és arabok, de a szultán seregei is küzdöttek a századok alatt, és utóbbiak 1695-ben tönkretették az amfiteátrum egyik oldalát. El-Jem római „sportsarnoka”, amely ma tavasztól őszi koncerteknek ad helyet, ennek ellenére a világ talán legépesebben maradt római kolosszeuma, melyet éppúgy vétek kihagynia az erre vetődő turistának, mint a Tunézia-szerte megtalálható mozaikmúzeumokat.

Mivel cikkünk előző részében már leszögeztük, hogy ez a januári forradalom után a változások korát élő észak-afrikai állam nem csak homok és kő, mint azt sokan hiszik, Karthágó, a sivatagi tórák vagy éppen a Csillagok háborúja

Hannibal és Dido országában mindenki megtalálja a neki való időtöltést

A SZERZŐ FELVÉTELE

népszerű forgatási helyszíneinek bemutatása helyett inkább bevezessük magunkat a városokba.

Róma és Bizánc után az iszlám egy újabb urbánus civilizáció rendezkedett Tunéziában. A kereskedelemnek és a zarándokoknak köszönhetően pedig a városok gyors fejlődésnek indultak. (Kevesen tudják, hogy a muszlimok negyedik szent városa, Kairouan éppen itt található.) A muszlim települések a korábban helyükön állók mellé és fölé épültek, így nem meglepő, ha egy-egy történelmi belvárosban sétálva különös, ek-

lektikus műemlékekre lelünk. A régi romoknál szembetűnőbbek azonban a ribatok, az erőd jellegű, fallal körülvett belvárosok, amelyek közül kétségtelenül a monastiri a leghíresebb az országban.

Az egykor biztonságot nyújtó, húsz-harminc méteres homokkő falak köré idővel kávézók, éttermek és az iszlám világra oly jellemző bazárok telepedtek. Utóbbiak színes fergetegében csak a képzelt megszólítás itt egyet jelent a vásárlás kedvünknek. Legendák szólnak arról, hogy az arab világ vásárterein majd minden árus tud

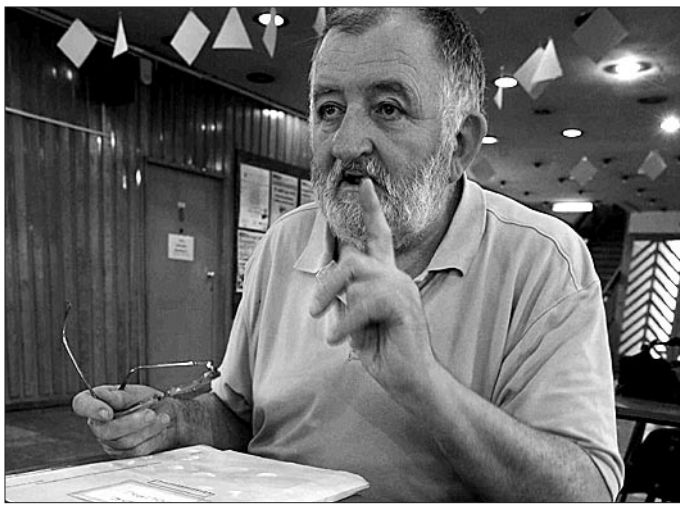
magyarul. Hogy mennyire így van, arról magunk is megbizonyosodhatunk, baráti csevejre azonban hiába számítanánk. Az eladók nyelvtudása ugyanis jobbra csak elcsúszott mondatokra, régi slágerekből megjegyzett részletekre, esetleg egy távoli barától tanult, és a feledés elől azóta eltorzult nyelvtörőre korlátozódik. Hammamet bazárjában járva például leggyakrabban azt halljuk, „szeretlek”, és mivel a megszólítás itt egyet jelent a vásárlásra való felhívásra, elutasítás esetén gyakran kiáltják utánunk azt is: „Inkább nem szeretlek!”

(VÉGE)

Képek és csodák: gyufatörténelem

Török Zoltán az egyik legnagyobb magyar címkegyűjtemény birtokosa

Valamikor nyár elején kézhez kaptam egy kockás iskolai füzetlapra írt olvasói levelet: Török Zoltántól érkezett, aki sok évtizedes gyufacímke-gyűjtői munkásságát ajánlotta a szerkesztőség figyelmébe. Azt írja, olvasta a diafilmgyűjtő Bíró Ferencsel készült interjút, és úgy gondolta, talán a gyufacímkek is megérnének egy cikket, még akkor is, ha mára már szinte elfelejtettük nemcsak a gyűjtőszennvedélyt, hanem a grafikkal díszített, szemet gyönyörködtető gyufáskatalógusokat is. Pedig ezek is értékes emlékek a tárgykultúra történetének, s még pár évvel régebbi termékek is, mint a gyűjtés királynői, a bélyegek.

Török Zoltán a kevés magyar aktív gyűjtők egyike

FOTÓ: NAGY BÉLA

VILLÁMLÁTOGATÁS

R. KISS KORNÉLIA

Török Zoltán ajándékot is küldött, az általa legszebbeknek tartott három magyar sorozatot. Az egyikben hazai népviseletek, a másik kettőn állat- és madárfajták sorakoznak. Mint később kiderült, több színösszeállításban is kiadták őket a hatvanas években, és készültek más, a gyűjtők számára értékes sorozatok is: volt például olimpiai sorozatunk, és külön szériát szenteltek Csepelnek. Török Zoltánnal is itt találkoztunk, a csepeli munkásotthon aulájában, ahol egy rövid időre ki is volt állítva a gyűjtemény egy része. A többi iskolai füzetekben, származási ország és témák szerint rendszerezve pihen a gyűjtő fiókjában. Cserélgetni, leve-

lezni már sokkal ritkábban van alkalom, mint pár évtizeddel ezelőtt, mára ugyanis gyakorlatilag meghalt a gyűjtői piac. Török Zoltán azt is elmesélte: a gyufacímkek és ehhez hasonló kincsek gyűjtése az ötvenes-nyolcvanas években volt igen elterjedt szennvedély, akkoriban még javában zajlott a klubélet, hobbikiállítás is rendeztek, és a Fehérvári úton, az akkori Szakszervezetek Fővárosi Művelődési Házában gyakran több százan is összegyűltek. – A bélyeggyűjtők is? – érdeklődöm, amire rögtön érkezik a sokak számára nyilvánvaló válasz, hogy: Hja, a bélyeggyűjtők, az egy másik kaszt, mindig elkülönültek a többiekől. – Kevesen tudják, de a gyufacímke öt évvel előbb jelent meg, mint maga a bélyeg. Ez a kiegyezés után történt, de ekkor még nem a közforgalomban, csak a szalonokban tűntek fel a címkezett gyufáskatalógusok – teszi hozzá Török Zoltán. Hogy miért a gyufacímkekhez, és miért nem a bélyeggyűjtőkhöz csatlakozott, arra a válasz egyszerű: pénzkérdés, dörzsölgeti össze a hüvelyk- meg a mutatóujját. Ahogy elmeséli, szegények voltak gyerekkorában, és tízen testvérek, az édesanyja mégis mindig megvette neki a gyufásdobozokat. Ezekről természetesen le kellett aztatni a címkeket. Önállóan csak később jutott hozzájuk, és talán elmondhatja magáról, hogy gyűjtői karrierjében mindig kísérte a jó szerencse. – Kezdetben Budatétényen laktunk, a közelben volt a budafoki gyufagyár. Gyerekként sokat jártam be oda, jóval később pedig az Athenaeum nyomdában dolgoztam, ahonnan a címkekikerültek – meséli Török Zoltán.

Miközben a kínai, indiai és más egzotikus vidékekről érkezett, színes és gyönyörűen illusztrált gyufacímkekét csodáljuk, elég sze-

rénynek tűnnek a magyar sorozatok a maguk legfeljebb három színével, egyszerű rajzaival. Török Zoltán mégis azt mondja: büszke a magyar grafikkára. Nyilván az látszik rajtuk, amit magától is kitalálhat az ember: pénzkérdés lett volna a fejlettebb nyomdatechnika, amelyet a japán vagy akár a holland darabokon láthatunk, és bármilyen meglepő – vagy talán nem is olyan meglepő –, a hatvanas-hetvenes években még az is politikai kérdésnek számíthatott, hogy mi van a gyufáskatalógus címlapján. Török Zoltán a híres szépségű japán sorozatok mintájára álmódott meg egy Budapest-szériát. Az ötletet meg is osztotta az Athenaeum akkori vezérigazgatójával, persze a dolgot nem lehetett ilyen egyszerűen tető alá hozni. Végül a Kultúra Külker engedélyével valósulhatott meg a terve, ajándéksorozatként, forgalomba tehát nem bocsátották, inkább csak külföldre ajándékoztak belőle. – Az ajándéksorozatok gyártása nem csak Magyarországon volt divat, ilyen szériákat külföldön is sokszor készítettek, és külön gyűjtési ágnak számít – magyarázza Török Zoltán, aki még mindig aktív gyűjtő, bár ma már csak nagyjából húsz „kocagyűjtő” és tíznél is kevesebb profi gyűjtőtárs akad. Felfedezések viszont ma is vannak: legutóbb egy napyon értékes darabra akadt egy idős néni gyűjteményében. – A második világháború előtt készült, ritka darab. Egyszerű kis doboz, csak ennyi áll rajta: Gyufa. De nem biztos, hogy az az érték, ami csodálatos – mondja mosolyogva Török Zoltán.

Kultúrkorzó a Duna mentén

Életelhelne az elfelejtett budapesti Duna-partba a Duna Tanösvény nevű lokálpatrióta kulturális kezdeményezés.

KALANDTÚRA

RAJCSÁNYI GELLÉRT

Budapest fő ütőere lehetne a Duna, de nincs kitalálva, mihez is kezdenénk a főváros páratlan adottságával. Évről évre születnek persze nagy ívű tervek, csinos számítógépes animációk arról, hogyan lehetne újra izgalmassá, látogathatóvá, élvezhetővé varázsolni a jelenleg jórészt belvárosi autópályaként használt folyópartot. A Belváros örömteli fejlesztése lassan eléri a folyóhoz (lásd a Március 15. tere). De amíg a korzó le nem ér a Dunáig, addig civil egyesületek építenek ki kulturális ösvényt a folyam két partján.

A nemzetközi Duna-napon, június 29-én megnyílt Duna-tanösvény (www.dunatanosveny.hu/) egy 13 pontból álló, informatív sétatúra a Margit híd és a Petőfi híd között a budapesti Duna-parton. A Valyo-csoport és az Artopolis Egyesület kezdeményezésének célja, hogy a fővárosiak és a turisták birtokba vegyék a folyópartot, és élvezzék Budapest egyik legnagyobb ma is vannak: legutóbb egy napyon értékes darabra akadt egy idős néni gyűjteményében. – A második világháború előtt készült, ritka darab. Egyszerű kis doboz, csak ennyi áll rajta: Gyufa. De nem biztos, hogy az az érték, ami csodálatos – mondja mosolyogva Török Zoltán.

dította el a Placc fesztivált, hogy bemutassa a magyar közönségnek a külföldön már ismert helyszín-specifikus művészetet, és inspirálja a hazai alkotókat. Ennek szellemében hozták most létre a Duna-tanösvényt.

A Margit-szigettől a Petőfi híd budai hídfőjéig tartó útvonal során fiatal kortárs grafikusok, képzőművészek és építész munkái mesélnek a Duna múltjáról, jelenéről és jövőjéről különböző infopontokon. Az ételt, tehát életet adó dunai piacoktól a folyami öngyilkosságok haláltáncát ábrázoló képregényekig terjed a tanösvény kínálata. „A szaradók az uszoda lazikonyhájába vették be magukat, s ott vacogó foggal eszik a tormás kolbászt, diergő szájjal isszák rá a sört és szerdes ajakkal szivaroznak. A gyermekek meg a kedves magyar ananászt, a főtt kukoricát fogyasztják” – tudjuk meg egy 1877-es szövegből a dunai fürdők múltját bemutató ponton, a Bem rakparton. A Parlament előtti mólón fátylak lebegnek a víz fölött. A Stég nevű pont valóban egy egyszerű stég a Belgrád rakparton, amely a város zajait kiszűrve a folyóra és a meguntatlan budai panorámára fókuszál. Külön e célból létrehozott okostelefonos alkalmazással további érdekes információk olvashatók a Duna világtérképéről a helyszíneken. A pontok bejárása után a Stégen le lehet dőlni a növényekkel körbevett nyugágyakra. A tanösvény október 3-ig tart nyitva, az alkotók addig többször tartanak majd ingyenes, vezetett túrákat is. A Duna-tanösvény a Kultúrgyógyászati Társaság támogatásával valósult meg.